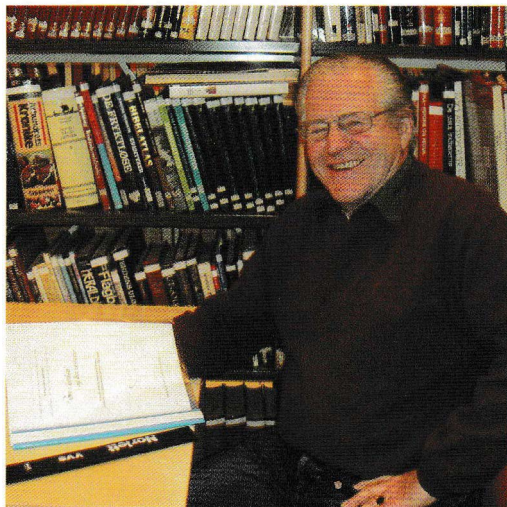

Kjell Undrum - kyndig på kulturminner, og med husmannsplasser som hjertesak

Gjennom mange år har Kjell Undrum vært en utrettelig og kunnskapsrik ildsjel i Eidsberg historielag. I kulturminneåret 1997 begynte han sammen med andre interesserte sambygdinger å skilte og samle stoff om nedlagte boplasser i Hærland. Dette er blitt til et hefte som han har kalt «Øst i kroken - og litt vestover». Fra denne samlingen vil vi i dette nummeret starte en serie med historier som knytter seg til de gamle plassene. Kjell vil at vi skal presisere at grunnlaget ble lagt da han av ekteparet Anæ Marie og Ole Tøger Baggetorp fikk overrakt ei stor lær-veske med uvurdelig informasjon om husmannsplassene i Hærland.

Arbeide med å kartlegge bygdas øvrige husmannsplasser fortsetter i regi av historielage med Kjell som dirigent. Vi minner og om at Kjell i tillegg er leder av slektsforskningsgruppasom møter på museet en kveld i måneden, leter frem opplysninger om gamle aner og gransker gamle dokumenter. Han er også engasjert i arbeidet med Eidsberg gårdshistorie, der han bistår Rønnaug Wergeland Krogh. I den forbindelse er det blitt mange turer til Oslo og Riksarkivet i årenes løp.

Som om ikke dette kan ta pusten fra en, har han nok en oppgave med å være leder for en trio som hver sommer innbyr eidsbergfolk til interessante turer kalt «På gjengrodde stier») - et arrangement som ble startet av

Ragnhild Tutturen i 1993 og som samler mange deltakere i sin utforskning av ulike kroker av kommunen.

Før vi gjengir den første historien fra en nedlagt husmannsplass, er det på sin plass med en liten oppdatering om husmannsvesenet:

En husmann, også kalt plassmann, var en landarbeider som leide en husmannsplass under en gård, og oftest i forbindelse med arbeidsplikt på gården. Man vet ikke nøyaktig hvor gammelt husmannsvesenet er, men midt på 1800-tallet var det registrert over 60 000 husmenn i Norge, derav nær 400 i Eidsberg.

Husmennene og deres familier hadde trange kår og var billig arbeidskraft for bøndene. Etter jordloven av 1928 fikk husmennene rett til å innløse plassene sine. I bygdebok for Eidsberg står det at August Lirto, på plassen Svarverud i Hærland, var den siste husmann i Eidsberg. Han døde i 1956, 91 år gammel.

Folkenborg museum har også en husmannsplass i sine samlinger. Stua har stått på Saribakke som tilhørte gården Østreng.

Det finnes ikke mange fotografier av husmannsplassene i Hærland slik de så ut før husene forfalt og ble borte. Men under kan vi gjengi et bilde av huset til feier Johan Anton Pedersen, som bygget opp et nytt hus på Delingsrud, (i rundkjøringa ved Svenneby), etter at huset hans på Feieråsen brant ned. På bildet ser vi feieren sammen med datteren Mina Aas til høyre og Anna Johansen til venstre. (Eier av original-bildet er Johanne Melleby, Mysen.)

Dette huset ble i 1918 solgt til Anna Wilson og flyttet til Tangen (samme rundkjøring), og på folkemunne ble det kalt for *Moskva*.

Som Kjell beretter i heftet sitt, og refererer til en artikkel i Indre Smaalenenes Avis lille julaften 1998, (ført i pennen av David Koht-Norbye). var Anna Wilson en meget spesiell dame. Det var også hennes datter Olga. Og her bringer vi videre en meget spesiell historie: spennende, romantisk og nesten utrolig!

*I dette nuset på Tangen bodde Anna og Olga Wilson etter at de flyttet tilbake fra Amerika
Les historien om dem på neste side.*